

37.013.42 (075.8)
С 69

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА
ПРОФІЛАКТИКА
ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ**

Навчальний посібник

Умань-2017

УДК 37.013.42 (075.8)
С69

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

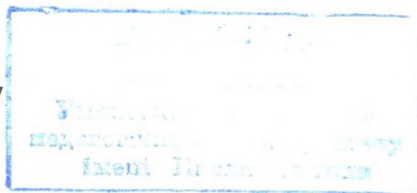
**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА
ПРОФІЛАКТИКА
ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ**

Навчальний посібник

371

e 7990/02

Умань-2017

УДК 316.346.32-053.6(07)

С69

Рецензенти:

Поліщук В.А. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка;

Бондаренко Г.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

*Рекомендовано
до друку вченою радою
факультету соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 10 від 29 червня 2017 р.)*

Соціально-педагогічна профілактика делінквентної поведінки.
Навчальний посібник // Видання друге, виправлене та доповнене. Уклад.:
В.М. Полехіна. – Умань: АЛІМІ, 2017. – 108 с.

Навчальний посібник з курсу «Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки» укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання. Включенокороткий курс лекцій, завдання для самостійної роботи, індивідуальне навчально-дослідне завдання. У посібнику подано термінологічний словник, питання для повторення курсу, список рекомендованих джерел та хрестоматію.

Для студентів денної та заочної форми навчання факультету соціальної та психологічної освіти

УДК 316.346.32-053.6(07)

ЗМІСТ

Передмова	4
Тема 1. Сучасна ситуація в державі та її вплив на розвиток особистості.	6
Тема 2 Сутність різних видів профілактики правопорушень неповнолітніх	13
Тема 3. Психолого-педагогічна характеристика неповнолітніх, схильних до правопорушень	22
Тема 4. Соціально-правове виховання дітей та молоді. Юридична робота з неповнолітніми	33
Тема 5. Роль сім'ї у правовому вихованні неповнолітніх	44
Тема 6. Активні методи корекційного впливу в роботі з педагогічно занедбаними підлітками	49
Індивідуальне навчально-дослідне завдання	57
Завдання для самостійної роботи	58
Рекомендована література	59
Питання для повторення курсу	61
Хрестоматія	63
Термінологічний словник	102

ПЕРЕДМОВА

Особливості розвитку сучасного українського суспільства і, в першу чергу, його проблеми підтверджують актуальність реалізації превентивних заходів та професійну підготовку фахівців, що зможуть здійснювати профілактику відхилень у поведінці дітей та молоді.

Розглядаючи проблему правопорушень серед неповнолітніх сьогодні, необхідно виділити сукупність обставин та факторів, що сприяють їх збільшенню. Одним з основних факторів неодмінно є сім'ї, в якій виховуються майбутні правопорушники і злочинці. Існують такі сім'ї, де дітям ще з дитячого садка приділяють недостатньо уваги, закривають очі на їх погану поведінку, безвідповідальне ставлення до оточуючого світу та людей, заохочують їх розбещеність та примхи, сприяють набуттю ними поганих звичок. Сукупність всіх цих якостей надалі може стати образом життя, що неухильно приведе таку людину на злочинний шлях. Іншим фактором є безцензурний показ кіно та відеофільмів, які своїм змістом провокують молодь до імітації поведінки «героїв» кривавих та насильницьких стрічок, порнофільмів тощо. Втілення такої поведінки у власне життя підлітка із недостатньо стійкою психікою чи відсутністю моральних цінностей також допомагає йому знайти своє «місце» у світі. Прагнення до задоволення життєвих потреб за прототипом західного образу життя тягне за собою розповсюдження у підлітків бажання наживи будь-яким, у тому числі й кримінальним способом. Серед факторів правового характеру насамперед є непослідовність правової реформи, крайнощів у судовій практиці. Зміни кримінально-процесуального законодавства і судова реформа при сьогоднішній правозастосовчій практиці тягнуть за собою значне збільшення кола осіб, що залишились непокараними та являють собою у зв'язку з цим джерела масштабного кримінального зараження суспільства.

Профілактика правопорушень неповнолітніх є передусім проблемою педагогічною, бо вона пов'язана з вирішенням певного кола виховних завдань. Тому в цій справі особливе місце повинна зайняти рання профілактика, яка має розпочинатися вже з дитячого садка й початкових класів школи, коли закладаються основи характеру, ставлення до оточуючих, поведінки в побуті. Що сьогодні робиться в цьому плані? Небагато. Не все можливе робить і школа, хоч саме вона повинна нести моральну відповідальність за вчинки своїх вихованців. Школа нерідко вважає, що її справа не допускати власних помилок, а в разі допущення виправляти їх. У такому разі вся вина перекладається на неблагополучні сім'ї, які продукують неповнолітніх правопорушників. Справді,

криміногенний фактор (пияцтво, здійснення крадіжок тощо) в цих сім'ях проявляється дуже чітко. Педагоги, навчають дітей, а тому також причетні до їх неблагополуччя у виховному відношенні. Тому будь-які суперечки між школою і сім'єю з приводу того, хто більше винен, не сприяють їх зближенню у цій спільній справі. Виявлення сімей, які продукують розглядувану категорію неповнолітніх, детальне вивчення стилю стосунків між батьками, батьками і дітьми, морально-психологічного клімату сім'ї, методики виховного впливу на дітей допоможе накреслити шляхи налагодження контактів між членами сім'ї, відновленню її виховних можливостей.

Педагогічна система профілактики повинна враховувати і виховні можливості позашкільних установ. Однак скрутне фінансове становище нашої країни, дух комерції майже виключили цю ланку з загальної системи. Кількість учнів, які відвідують ці заклади, зведена до мінімуму.

У цілому профілактична робота здійснюється в напрямках: а) проведення індивідуальної виховної роботи з важковиховуваними учнями; б) загальна профілактична робота – організація виховних заходів профілактичного характеру.

Для організації індивідуальної виховної роботи важливо знати позитивні й негативні риси характеру учня, причини педагогічної занедбаності останнього і особливості їх прояву, його готовність до перевиховання, ставлення до допущених негативних вчинків, наявність бажання стати кращим, на яку допомогу і звідки він очікує.

Що стосується загальної профілактичної роботи, то дорослі часто вишукують різноманітні причини правопорушень, не помічаючи головної – поганих справ з навчанням. Переважна більшість неповнолітніх правопорушників – це учні, які втратили інтерес до навчання, не відчувають бажання щось знати.

Профілактика правопорушень вимагає осмислення змісту виховної роботи з неповнолітніми, де особливе місце має зайняти правове виховання.